

Στη μέση οδό

Με λόγια από το κατά Ματθαίον Ευαγγέλιο: *ο ζητών ευρίσκει και τω κρούοντι ανοιγήσεται*, θα μπορούσε να ξεκινήσει η περιδιάβασή μας στο σύμπαν τού ανά χείρας πονήματος του Στάθη Κουτσούνη, εν είδει ανατροφοδότησης στον τίτλο του. Ο ίδιος άλλωστε δηλώνει σε συνέντευξή του, που περιλαμβάνεται στον τόμο: *Ο Θεός στην Αγία Γραφή συνδέεται άμεσα με την ποίηση. Ο Θεός είναι Ποιητής των πάντων και Δημιουργός του κόσμου. Υπ' αυτή την έννοια ίσως κι ο ποιητής να είναι ένας μικρός θεός*. Η ποίηση λοιπόν προτάσσεται ξεκάθαρα ως δημιουργική δύναμη – άρα και οι υπόλοιπες τέχνες μετέχουν έτσι μίας οιονεί «ποιητικότητας». Ο Κουτσούνης, σε αυτήν ακριβώς την προσπάθεια ανάδειξης μιας τέτοιας αλήθειας της τέχνης του, χωρίς να αισθάνεται κριτικός, όπως ο ίδιος σπεύδει να ξεκαθαρίσει, στέκεται μπροστά σε μιαν αλλότρια, όπως την αποκαλεί, θύρα. Θα του ανοιχτεί; διερωτάται ο αναγνώστης.

Με το ερώτημα αυτό εισερχόμαστε στον πυρήνα της αναζήτησης του συγγραφέα. Δομημένο σε δύο μέρη, με δύο μότο, δύο παραρτήματα, εισαγωγή του ίδιου, προοίμιο του κριτικού λογοτεχνίας Αλέξη Ζήρα, το έργο άπτεται των εξής βασικών αξόνων: κριτική λογοτεχνίας (που αφορά αρχαίους, νεότερους και σύγχρονους ποιητές και πεζογράφους, από τον Σοφοκλή στον Σολωμό και από εκεί στον Παπαδιαμάντη και τον Γκρη – χωρίς να λείπουν και οι αναφορές σε ξένους, όπως ο Βοκάκιος), τεχνοκριτική, δοκιμιογραφία, άρθρα, συνεντεύξεις... Όλα αυτά, πρωτοδημοσιευμένα σε διάφορα λογοτεχνικά περιοδικά, εφημερίδες, συλλογικά έργα, σε βάθος τριακονταετίας, μαρτυρούν τη συνεχή και συνεπή παρουσία του συγγραφέα στα λογοτεχνικά πράγματα – και μαζί την προφανή κοινωνική διάσταση αυτής της παρουσίας. Η Εισαγωγή του, εν είδει προγραμματικής περί κριτικής κατάθεσης, ξεκινά με τα εξής αποκαλυπτικά: *Κρατώντας ένα βιβλίο στα χέρια, η αφή είναι εκείνη που παίζει τον πρώτο ρόλο. Ακολουθεί η όσφρηση*. Η αισθητηριακή αυτή προσέγγιση συνηγορεί ασφαλώς υπέρ της πρόταξης του αισθητικού / καλλιτεχνικού κριτηρίου στην κριτική αποτίμηση ενός έργου. Γνωρίζουμε από την τέχνη της αφήγησης λόγου χάριν πόσο η χρήση αισθητηριακών εντυπώσεων συντείνει στην ισχυροποίηση ενός ταυτοτικού αισθήματος, την εν γένει αναγνώριση καταστάσεων ή την ανάκληση αναμνήσεων (βλ. την περίφημη *μαντλέν* του Προυστ...). Ακόμη η αναφορά στους αφορισμούς του Ρίλκε, στο δεύτερο μότο: *η κριτική είναι το χειρότερο μέσο για ν' αγγίξεις ένα έργο τέχνης*, αλλά και η απόφαση: *δεν μπορούμε να συλλάβουμε τα πάντα*, έρχεται ίσως να καταδείξει την υπόρρητη αντίθεση σε μια φροϋδική υπερερμηνεία... Ωστόσο, η κριτική δεν απαξιώνεται αλλά συνδέεται μάλλον στη σκέψη του Κουτσούνη με την παλαμική αγάπη ως προϋπόθεση τόσο της ανάγνωσης όσο και της κριτικής, ενώ στο πρώτο μότο του Άγγλου αισθητιστή Walter Pater υποδηλώνεται η προτίμηση στην ιμπρεσιονιστική κριτική σχολή, την οποία και ρητά θα εκφράσει στην Εισαγωγή, παίρνοντας έτσι θέση στη σημερινή περί κριτικής συζήτηση.

Τίθεται, νομίζω, ακόμη το ερώτημα: πόσο ξένη είναι πράγματι αυτή η πόρτα; Ως μάχιμος φιλόλογος-εκπαιδευτικός αφενός ο συγγραφέας γνωρίζει τα ζητήματα της αρχαιογνωσίας λόγου χάριν (η Αντιγόνη του εν προκειμένω είναι *τρυφερή και ασυμβίβαστη*) και ως ποιητής διακεκριμένος αφετέρου γνωρίζει επίσης τα μυστικά

της ποιητικής δημιουργίας και μπορεί να τα ανιχνεύσει σε άλλους άξιους ομοτέχνους του (με έμφαση στη γενιά του '70 – το τελευταίο βιβλίο του άλλωστε που κυκλοφόρησε μέσα στο 2022 είναι μια μονογραφία για τον Αλέξανδρο Ίσαρη), αλλά και άλλους εν γένει καλλιτέχνες (ζωγράφους, θεατρανθρώπους, κινηματογραφιστές και φωτογράφους). Ο ίδιος άλλωστε είναι και μουσικός, όπως διαβάζουμε στο βιογραφικό του· ένα καλά συγκερασμένο κλαβιέ λοιπόν συνιστά το έργο του, στο οποίο ηχούν αρμονικά τέχνες και ιδιότητες, προθέσεις και κατορθώματα.

Κρατώντας στα χέρια μου το βιβλίο του μπαίνω κι εγώ στον πειρασμό να το δω με μία ματιά εστέτ – στο εύγλωττο εξώφυλλο θερμοί χρωματικοί τόνοι στο φόντο και στον πίνακα του Νίκου Οικονομίδη με τα πολλαπλά πρόσωπα και προσωπεία... Ο Στάθης Κουτσούνης τόλμησε, χρησιμοποιώντας τον επιστημονικό, διανοητικό και καλλιτεχνικό του οπλισμό, να μας δώσει με επάρκεια και αρτιότητα, ενάργεια και ευκρίνεια, τον καρπό της προσωπικής του συγκρότησης. Τόλμησε δηλαδή να εκτεθεί παίρνοντας θέση, κριτής και κρινόμενος μαζί, καθώς η πόρτα που εδώ του ανοίγεται τον οδηγεί αναμφιβόλως στη φιλοσοφική *μέση οδό*.

Σάρα Θηλυκού

[ηλεκτρονικό περιοδικό **Περί ου**, 10 Δεκεμβρίου 2022]